

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

СОЛОДОВНИКОВ Андрій Геннадійович

УДК 343.986:343 132:343.7:343.9.024

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НАПАДІВ З МЕТОЮ
ЗАВОЛОДІННЯ ЧУЖИМ МАЙНОМ, ВЧИНЕНИХ
ОРГАНІЗОВАНИМИ
ГРУПАМИ**

Спеціальність: 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Тищенко Валерій Володимирович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Аленін Юрій Павлович,
Одеська національна юридична академія, завідувач
кафедри кримінального процесу

кандидат юридичних наук, доцент
Весельський Віктор Казимирович,
Київський національний університет внутрішніх справ,
начальник кафедри криміналістики

Захист відбудеться 7 червня 2008 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2

Автореферат розісланий 5 травня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Впродовж ряду років в Україні спостерігається складна кримінальна ситуація. Відбувається не тільки зростання злочинності, але і якісна зміна її характеру. Злочинність стає все більш організованою, оперативно використовує новітні технології, все більш протистоїть і протидіє органам правопорядку, а не просто приховує від них свою діяльність.

В умовах складних політичних і соціально-економічних перетворень в державі проблема активної протидії злочинності обґрунтовано висувається в ряд першочергових державних завдань. На існуючу недосконалість правоохоронної системи держави, недостатнє законодавче й науково-методичне забезпечення правоохоронної діяльності, а отже, захисту прав і свобод людини звернено особливу увагу в Указі Президента України № 143 від 18 лютого 2002 року «Про заходи щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян», а також в Указі Президента України № 84 від 6 лютого 2003 року «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією» та наказом МВС України №755 від 05.07.2004 «Про затвердження пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ, на період 2004-2009 років». Підвищення організованості і злочинного професіоналізму кримінальних формувань, зростання кількості тяжких і особливо тяжких злочинів стає загрозою для сучасного суспільства. У той же час розкриття і розслідування корисливо-насильницьких злочинів, вчинених організованими групами, у проблемних слідчих ситуаціях за допомогою лише передбачених карно-процесуальним законом дій і заходів не тільки ускладнено, але іноді стає неможливим.

Аналіз статистичних даних МВС України, свідчить про значну поширеність в діяльності організованих груп корисливо-насильницьких злочинів. Даний вид організованої злочинності, здійснюючи замах одночасно і на життя та здоров'я людини, і на різні форми власності, є одним з найбільш небезпечних її проявів. Разом з тим рівень їх розкриття залишається на недостатньо високому рівні. Певною мірою цьому сприяє те, що правоохоронні органи припускаються серйозних помилок при аналізі наявної інформації, плануванні первинних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, висуненні версій, організації взаємодії і т.п., які негативно впливають на рівень розкриття і якість досудового слідства. Значною мірою ці недоліки пояснюються відсутністю ефективних методичних рекомендацій, що не враховують особливостей криміналістичної характеристики злочинів і специфіку ситуацій, що виникають на різних етапах розслідування корисливих нападів, вчинених організованою групою.

Сказане вище актуалізує проблему подальшої розробки оптимальних методів розкриття і розслідування злочинів на основі наукового дослідження типових слідчих ситуацій, що виникають. Не є виключенням і методики розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами. Для того, щоб названі методики стали дієвим засобом оптимізації

розслідування цих злочинів, в їх структурі повинні бути виділені система типових ознак і підстав для висунення відповідних версій, визначені зміст і структура тактичних операцій найбільш ефективних в типових слідчих ситуаціях, запропоновані чіткі і в той же час достатньо гнучкі ситуаційні програми.

У криміналістиці вивчення проблем розробки і вдосконалення теоретичних положень методики розслідування злочинів знайшло відображення в працях таких учених, як Ю.П. Аденін, В.Д. Басай, В.П. Бахін, В.Д. Берназ, Р.С. Белкін, І.А. Возгрін, В.А. Волинський, В.К. Гавло, І.Ф. Герасімов, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, А.В. Дулов, А.В. Іщенко, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, В.С. Кузмічов, В.К. Лисиченко, І.М. Лузгін, В.Г. Лукаш, М.О. Селіванов, В.В. Тищенко, С.М. Чурілов, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та інші.

Безпосередньо проблематика розслідування корисливих злочинів, що вчинено організованими групами, досліджувалась у роботах Л.І. Аркуші, Л.Д. Гаухмана, А.Ю. Головіна, А.І. Дворкіна, В.А. Жердеєва, О.С. Золотарьова, І.І. Комісарова, В.Є. Корноухова, В.І. Кулікова, Р.М. Сафіна, С.С. Степичева, А.Я. Целищева, В.М. Шматова, М.П. Яблокова та інших.

Однак, як показує аналіз опублікованих праць із цієї проблеми, в методиках розслідування корисливо-насильницьких злочинів не зосереджувалась увага на особливостях їх розкриття та розслідування, зумовлених вчиненням злочину організованою групою. В розробці методики розслідування злочинів, що вчинюються організованими формуваннями, важливого методологічного значення набуває криміналістичний аналіз проблемної слідчої ситуації та напрямів її позитивного розв'язання. Разом з тим, у теорії криміналістики дотепер не вироблено загальноприйнятого визначення проблемної слідчої ситуації, а методичні рекомендації здебільшого оминають ситуації, коли інформації для прийняття обґрунтованого, найбільш раціонального рішення недостатньо та шляхи її гарантованого отримання не відомі. Аналіз слідчої практики свідчить, що саме такі ситуації є найбільш поширеними в розслідуванні нападів з метою заволодіння чужим майном, що вчинюються організованою групою. У формі нападів вчиняються такі корисливо-насильницькі злочини, як грабїж із застосуванням насильства, розбій, і бандитизм з корисливих мотивів.

У зв'язку із вищевикладеним, обрана тема дисертаційного дослідження обумовлена, з одного боку, необхідністю подальшого розвитку та вдосконалення теоретичних напрацювань, спрямованих на посилення боротьби з організованою корисливо-насильницькою злочинністю, а з іншого - потребами практики у науково обґрунтованих методичних рекомендаціях з оптимізації розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри криміналістики Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, а також планом науково-дослідної роботи Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Обраний напрям дисертаційного дослідження спрямований на виконання основних положень Комплексної програми профілактики злочинності на 2001-2005 роки, затвердженої Указом

Президента України від 25 грудня 2000 року №1376, Наказу МВС України №755 від 05.07.2004 «Про затвердження пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ, на період 2004-2009 років».

Мета і завдання дослідження. Основною метою цієї роботи є розробка системи наукових та практичних рекомендацій з розслідування нападів з корисливих мотивів, вчинених організованою групою, у проблемних слідчих ситуаціях.

Відповідно до цієї мети автором визначено такі основні завдання дисертаційного дослідження:

визначити характер, зміст і структуру нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою;

дати визначення поняття та виокремити основні види проблемних слідчих ситуацій;

здійснити криміналістичний аналіз проблемних слідчих ситуацій, що формуються на початковому та подальшому етапах розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою, з метою визначення типових версій і тактичних завдань, що підлягають перевірці і вирішенню;

встановити наявність, характер і зміст відповідних залежностей у побудові методики розслідування нападів, що обумовлені вчиненням їх організованими групами;

визначити засоби пошуково-пізнавальної діяльності та їх комплекси, необхідні для розв'язання проблемних слідчих ситуацій на початковому та подальшому етапах розслідування досліджуваної категорії злочинів;

розробити науково - обґрунтовані рекомендації з розслідування корисливих нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованою групою, у проблемних слідчих ситуаціях.

Об'єктом дослідження є діяльність організованих груп по вчиненню нападів з метою заволодіння чужим майном та діяльність правоохоронних органів із їх розкриття та розслідування.

Предметом дослідження є особливості розслідування нападів, з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами.

Методологічну основу дослідження складають: положення матеріалістичної діалектики про пізнання соціальних явищ і процесів, взаємодії об'єктів і закономірностей їх відображення. Для вирішення задач за темою дослідження використовувалися: а) загальнонаукові методи (спостереження, опису, класифікації) - для визначення поняття, змісту та різновидів проблемних слідчих ситуацій; б) історико-правовий, формально-логічний, системно-структурний і порівняльний методи — для вивчення розвитку уявлень про пошуково-пізнавальну діяльність слідчого та проблемну слідчу ситуацію; для узагальнення матеріалів кримінальних справ з метою виявлення типових проблемних слідчих ситуацій, притаманних нападам з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами; в) соціологічний (інтерв'ювання та анкетування) - для

опитування слідчих та оперативних працівників ОВС України, з питань дослідження; г) статистичні методи (групування, зведення, аналізу кількісних показників) - для обґрунтування висновків за результатами узагальнення матеріалів кримінальних справ й опитування слідчих.

Емпіричну базу дослідження представлено репрезентативним фактологічним та аналітичним матеріалом, напрацьованим за останні 4 роки шляхом: вивчення 100 кримінальних справ про корисливі напади, вчинені організованими групами, розглянуті місцевими та апеляційним судами Луганської та Донецької областей в період з 2002 по 2006 роки; аналізу статистичних, інформаційно-довідкових документів, що відображають організаційні і практичні заходи правоохоронних органів щодо попередження, розкриття і розслідування злочинів, що вчинюються організованими групами; опиту у формі анкетування 150 працівників органів МВС України (100 слідчих і 50 оперативних працівників) та інтерв'ювання 15 слідчих, які розслідували вивчені кримінальні справи про корисливі напади, вчинені організованими групами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є першим в Україні монографічним комплексним дослідженням проблемних питань, які зумовлюють особливості методики розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами. В дисертації обґрунтовується ряд нових теоретичних положень і висновків та суттєво доповнені наявні, що розширює наукове уявлення про методику розслідування нападів з метою заволодіння майном, вчинених організованою групою, та має важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

вперше:

розроблена методика розслідування корисливо-насильницьких злочинів, вчинених організованою групою у формі нападу;

проведено криміналістичний аналіз нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами, який, зокрема, містить криміналістичну характеристику таких угруповань;

виділено та проаналізовано ознаки, що вказують на факт вчинення нападу організованою групою;

обґрунтовано необхідність обов'язкового виділення в ході розслідування нападів з корисливих мотивів, вчинених організованими групами, завдань стратегічного та тактичного рівнів;

розроблено систему типових слідчих ситуацій, властивих початковому етапу розслідування нападів з метою заволодіння майном, вчинених організованими групами, серед яких виділено проблемні слідчі ситуації та засоби їх розв'язання;

із урахуванням специфіки досліджуваної категорії злочинів, обґрунтовано необхідність побудови версій не лише стосовно встановленого окремого факту вчинення нападу, а також щодо існування ще не відомих епізодів злочинної діяльності певної організованої групи та факту їх причетності до вже виявлених але не розкритих злочинів;

удосконалено:

класифікацію проблемних слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування корисливих нападів, вчинених організованою групою, на основі комбінації чотирьох основних інформаційно і методично значущих обставин: 1) подія (механізм і обстановка) злочину; 2) особа злочинця; 3) особа потерпілого; 4) майно, що викрадається;

наукові рекомендації з тактики допиту підозрюваних (обвинувачених) залежно від характеру організованих груп, учасниками яких вони виступають, їх ролі та зайнятої позиції щодо розслідування;

наукові рекомендації з тактики проведення обшуку із врахуванням об'єктів пошуку та завдань, що мають бути вирішені в ході проведення цієї слідчої дії;

систему заходів, спрямованих на встановлення особи злочинця на подальшому етапі розслідування нападів з метою заволодіння майном, вчинених організованими групами;

набули подальшого розвитку:

підходи щодо визначення та сутності слідчої ситуації, як категорії науки криміналістика;

положення щодо можливостей використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в ході розслідування;

підходи щодо сутності слідчої версії, та можливостей її використання в ході вирішення проблемних слідчих ситуацій, які виникають під час розслідування злочинів, вчинених організованою групою;

положення щодо напрямів і змісту розробки версій про вчинення нерозкритих нападів однією й тією ж організованою групою.

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в тому, що висвітлені в ній положення і рекомендації спрямовані на вдосконалення практики розкриття і розслідування у проблемних слідчих ситуаціях нападів, вчинених організованою групою з метою заволодіння чужим майном. Наукові набутки, отримані в ході проведення наукового дослідження, використовуються в ході викладення курсу криміналістики у Одеській національній юридичній академії, у Луганському державному університеті внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка та у практичній діяльності УБОЗ та СУ УМВС України в Луганській області.

Апробація результатів дослідження. Положення дисертації було апробовано у вигляді наукових повідомлень на 2-ох міжнародних науково-практичних конференціях («Проблеми вдосконалення практики застосування кримінально-правових засобів протидії злочинності органами внутрішніх справ» (Львівський юридичний інститут МВС України. 30 вересня 2004 року) та «Виявлення, фіксація та використання доказів в процесі досудового слідства» (Луганська академія внутрішніх справ ім 10-річчя незалежності України 7-8 жовтня 2004 р), 4-ох міжвузівських науково-практичних конференціях (Донецьк 2004, Львів 2004, Харків 2006, Луганськ 2007), 2-ох постійно діючих семінарах (Луганськ 2007) та у ході роботи міжнародного круглого столу (Луганськ 2006). В ході роботи над дисертацією разом із СУ УМВС України в Луганській області

було підготовлено та направлено до ГСУ МВС України «Пропозиції до проекту методичних рекомендацій стосовно розкриття та розслідування злочинів, учинених організованими групами» (Вих. № 4\4806 від 01.10. 2004 р.).

Публікації. Результати за темою дослідження висвітлено в п'яти публікаціях у збірниках, які включені до переліку фахових видань, а також в матеріалах двох науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів і восьми підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації - 212 сторінок, із яких основний текст - 185 сторінок. Список використаних джерел становить 22 сторінок (237 найменувань). Додатки містяться на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, наукова новизна, рівень теоретичного вивчення проблеми, визначені мета і завдання дослідження, його методологічна основа, основні положення, які складають новизну, теоретична та практична значимість отриманих результатів, наводяться дані про їх апробацію.

Розділ 1. «Поняття, види й структура проблемних слідчих ситуацій, що виникають при розслідуванні нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами» складається з трьох підрозділів, у яких проведено криміналістичний аналіз нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованою групою; висвітлено підходи щодо визначення поняття слідчої ситуації та на підставі критичного їх аналізу сформульовано поняття проблемної слідчої ситуації, визначено її ознаки та сформульовано види проблемних слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою.

У підрозділі 1.1 «Криміналістичний аналіз нападів, що вчинюються організованими групами з метою заволодіння чужим майном» розглянуто поняття корисливо - насильницьких злочинів, та на підставі аналізу норм кримінального права та теоретичних положень криміналістики виокремлено напади з корисливих мотивів, вчинені організованою групою. Визначено, що під нападом в криміналістиці в корисливих складах злочинів слід розуміти протиправне, несподіване, застосування насильства до потерпілого з метою заволодіння майном або надбання іншої матеріальної вигоди, яке позбавляє його можливості і рішучості протидіяти злочинцю. До корисливих нападів в криміналістиці слід віднести наступні основні склади злочинів: грабежі із застосуванням насильства (ч.2 ст. 186 КК України), розбійні напади (ст. 187 КК України) і бандитизм, що здійснюється з корисливих мотивів (ст. 257 КК України). Схожа слідова картина, подібність в механізмі вчинення злочину, в цілях і наслідках злочинної діяльності дозволяють розглядати вказані склади в єдиному блоці при розробці загальних методичних рекомендацій з їх розслідування, що особливо важливо на початковому етапі коли кримінально-

правова кваліфікація ускладнена через брак доказової та криміналістично-значущої інформації. Можливо виділення додаткових складів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК, ст. 261 КК, ст. 289 КК та ін.), які характеризуватимуться певною особливістю в організації їх розкриття і розслідування зважаючи на специфічність об'єктів посягання, проте за своїм змістом вони подібні основним виділеним складам злочинів.

Спираючись на результати вивчення матеріалів слідчої практики за справами про вчинення нападів корисливої спрямованості організованою групою, проведено криміналістичний аналіз досліджуваної категорії справ. Для корисливих нападів, вчинених організованою групою, характерні повно структурні способи вчинення злочину, що містять дії з приготування, вчинення та приховування слідів злочину. Доведено, що професіоналізм учасників організованої групи, ретельна підготовка до вчинення злочину, прийняття заходів щодо приховування злочинного діяння, а також чинення протидії розслідуванню, що супроводжують вчинення корисливих нападів, сприяють виникненню проблемних слідчих ситуацій.

Особливу увагу автором приділено аналізу відомостей про організовану групу, які містять інформацію стосовно: процесу створення групи, способів залучення учасників, особи організатора та інших членів угруповання, системи підпорядкованості, ієрархії, структури, способів зв'язку, конспірації тощо. Відповідне знання вказаних елементів та ефективне їх використання в ході розслідування створює значні тактичні можливості для своєчасного і повного розкриття злочинної діяльності.

У *підрозділі 1.2 «Поняття проблемних слідчих ситуацій і характеристика чинників, що впливають на їх формування»* розглянуто генезис поняття слідчої ситуації, його змісту та складових елементів. Проведений критичний аналіз існуючих систем класифікації слідчих ситуацій свідчить, що найбільш поширеною та вдалою, на думку науковців, є класифікація за інформаційною ознакою. Однак відсутність єдиного підходу, некоректне використання термінології призводить до плутанини у побудові названої класифікації. На підставі аналізу криміналістичної літератури автор пропонує за інформаційним критерієм класифікувати слідчі ситуації на прості та проблемні. Вивчення літератури з цього питання як криміналістичної, так і інших галузей науки дозволило сформулювати визначення проблемної слідчої ситуації, під якою слід розуміти систему умов, які впливають на формування обстановки розслідування і породжують складні пізнавальні завдання, обумовлені інформаційною невизначеністю відносно характеру події злочину, його основних елементів або особи, що його вчинила, у зв'язку з чим неможливо однозначно визначити спосіб дій, які б забезпечили з високим ступенем вірогідності розкриття злочину.

До чинників, що впливають на формування проблемної слідчої ситуації можна віднести: а) об'єктивні умови зовнішнього середовища; б) умови, що виникають внаслідок людської діяльності (ненавмисні дії потерпілого або свідка — очевидця по знищенню слідів злочину; непрофесійні дії працівників

правоохоронних органів чи інших осіб, що мають відношення до розслідуваної події; умисні дії осіб, що перешкоджають встановленню об'єктивних обставин події злочину).

У підрозділі 1.3 «Проблемні слідчі ситуації, що виникають при розслідуванні нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами» автор дійшов висновку, що організована корисливо-насильницька злочинність має свою специфіку, яка повинна знайти своє відображення у побудові системи проблемних слідчих ситуацій.

Серед особливостей, що обумовлюють специфіку слідчих ситуацій розслідування організованої злочинної діяльності можна виділити наступні обставини:

1. В інформаційній основі слідчих ситуацій, особливо початкових, зазвичай міститься більше оперативно - розшукових і в основному орієнтуючих відомостей, ніж процесуально-підтверджених даних, що до певної міри підсилює їх проблематичність. Це зумовлено відсутністю достатнього обсягу інформації, а також її лише ймовірнісним характером, що не дозволяє слідчому прийняти обґрунтоване рішення про подальший раціональний напрям розслідування.

2. Через наявність у організованих злочинних співтовариств корумпованих зв'язків, у тому числі і в правоохоронних органах, нерідко відомості про наявну слідчу і оперативно-розшукову інформацію частково або повністю стають відомими злочинному угрупованню, діяння якого розслідується. Таким чином, організована група намагається зі свого боку контролювати хід і розвиток ситуації, що склалася, передбачаючи можливі дії слідчого. Слід зазначити, що наявність корумпованих зв'язків не тільки сприяє отриманню інформації злочинцями, а й може бути використана для здійснення тиску на особу, що провадить розслідування, з метою ухилення винних осіб від кримінальної відповідальності.

3. Складність слідчих ситуацій може підсилюватись у зв'язку з фактами протидії розслідуванню з боку ще не затриманих членів організованої злочинної групи, корумпованих осіб, спробами нейтралізувати діяльність слідства, зробити ситуацію, що виникла, сприятливішою для злочинного співтовариства. Рідкісні випадки затримання всіх учасників організованої групи одночасно. Як правило, частина її залишається на волі і докладає усіх зусиль для приховання інформації про подію злочину або своєї причетності до нього.

На підставі критичного аналізу літератури, присвяченої розслідуванню організованої корисливо-насильницької діяльності, автор дійшов висновку, що найбільш вдалою є запропонована В.В Тіщенко позиція щодо визначення типових слідчих ситуацій на основі інформаційної комбінації чотирьох основних інформаційно і методично значущих елементів: 1) подія (механізм і обстановка) злочину. 2) особа злочинця; 3) особа потерпілого; 4) майно, що викрадається. Ця позиція була використана в ході побудови системи типових проблемних слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою. Виділення, аналіз і узагальнення опорних

інформаційних елементів злочинної діяльності надало можливість визначити проблемні слідчі ситуації та дати їх детальну характеристику.

Розділ 2. «Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування нападів, вчинених організованими групами та засоби їх вирішення» складається з трьох підрозділів і присвячений особливостям організації процесу розслідування корисливих нападів на початковому етапі.

У *підрозділі 2.1. «Оцінка первинної інформації на момент порушення кримінальної справи»* обґрунтовано доведено, що аналіз первинної інформації про факт вчинення нападу, необхідний для подальшого виділення і оцінки початкової ситуації, що склалася, визначення переліку і змісту похідних з неї задач, а також програм і засобів їх вирішення.

До основних завдань початкового етапу розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами слід віднести: встановлення обставин вчинення нападу організованою групою; встановлення осіб, що скоїли злочин; визначення кола співучасників та інших членів організованої групи; припинення злочинної діяльності організованої групи; затримання злочинців «по гарячих слідах»; встановлення розміру заподіяного збитку і вживання заходів по забезпеченню його відшкодування; оперативна (невідкладна) процесуальна фіксація всієї криміналістично-значущої інформації тощо.

Залежно від характеру ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування досліджуваної категорії злочинів, можуть змінюватись пріоритети у вирішенні названих завдань або можуть виникати інші проміжні завдання. Але слідчий вже на початковому етапі має враховувати необхідність формування та вирішення тактичних завдань: встановлення свідків події, основних обставин злочину, встановлення підозрюваних осіб, встановлення місцезнаходження викраденого майна тощо; та стратегічних завдань: викриття всієї злочинної організованої групи та припинення її діяльності; встановлення усіх учасників кримінального формування, а не лише тих, що брали безпосередню участь у вчиненні конкретного нападу; встановлення всіх епізодів злочинної діяльності організованої групи тощо.

Первинна інформація аналізується за наступними напрямками: визначення наявних джерел інформації та встановлення можливостей пошуку її нових джерел; оцінка інформації відносно її повноти та достовірності (можливості її перевірки); оцінка ознак, що вказують на наявність в виявленому діянні складу злочину; визначення наявності ознак, що вказують на вид або різновид корисливого злочину, що вчинюється організованою групою шляхом нападу; оцінка доказової цінності інформації, що поступила; прогнозування можливості надання оперативній інформації процесуального статусу; виявлення відсутньої інформації відносно обставин, що підлягають доказуванню. У роботі детально розглянуто зміст названих напрямів і відповідні їм програми процесуальних і тактичних рішень.

Особливу увагу приділено можливостям використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в процесі розслідування та питанням взаємодії слідчого із працівниками оперативних підрозділів.

На стадії порушення кримінальної справи питання оперативно-розшукової інформації знаходять особливе призначення через обмеженість процесуальних засобів отримання інформації, тому проведений аналіз слідчої та судової практики дозволив автору сформулювати наступні рекомендації:

1. Необхідна сумісна оцінка слідчим і оперативним працівником наявної оперативної інформації з точки зору, а) повноти і достатності для ухвалення рішення про порушення кримінальної справи; б) можливості досягнення тактичних і стратегічних завдань розслідування (викриття виконавців або організаторів, рядових членів або лідерів групи); в) своєчасності порушення кримінальної справи.

2. Необхідно визначення на цій стадії способів процесуального закріплення вже одержаної оперативним шляхом інформації або способів отримання і відповідних ним способів закріплення інформації, яка ще може надійти, про організовану групу, що вчинює корисливі напади.

У підрозділі 2,2 *«Аналіз типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та визначення тактичних завдань розслідування»* проаналізовано ситуації, що виникають на стадії порушення кримінальної справи та початковому етапі розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою.

Необхідно зазначити, що діяльність слідчого у стадії порушення кримінальної справи не є розслідуванням в процесуальному значенні цього слова. Це самостійна стадія кримінально-процесуальної діяльності. Проте її виділення, як структурно самостійного етапу процесуальної діяльності, безперечно необхідно і в криміналістиці. Цей етап незаслужено обійдений увагою учених — криміналістів. Розгляд проблем слідчої діяльності на цій стадії тільки у зв'язку з початковим етапом розслідування не дозволяє виявити специфіку діяльності як слідчого, так і співробітників органу дізнання.

Ситуації стадії порушення кримінальної справи багато в чому залежать від джерел надходження інформації про напад з корисливих мотивів, вчинений організованою групою. Ці ситуації поділені автором на перспективні (виникають у разі надходження інформації про готування до вчинення нападу, чи інформації про триваючу злочинну діяльність певної організованої групи корисливо-насильницької спрямованості) та ретроспективні (коли злочин вже вчинено і дії слідчого виступають у якості передбаченої законодавцем реакції на злочинну подію, що вже відбулась). Спираючись на цю класифікацію розглянуто можливі варіанти співпраці слідчого із працівниками оперативних підрозділів щодо фіксації діяльності організованої групи та розв'язання окремих проблемних слідчих ситуацій.

Виходячи зі змісту інформації про подію злочину, предмет посягання, злочинця і потерпілого в роботі визначено особливості проблемних слідчих ситуацій, що виникають на початковому етапі розслідування нападів, вчинених організованою групою, і похідні з їх аналізу слідчо-криміналістичні завдання та напрями розслідування.

У підрозділі 2.3 «Засоби вирішення тактичних завдань на початковому етапі розслідування нападів» розглянуто можливості використання діяльності слідчого з висунення та перевірки версій в ході вирішення проблемних слідчих ситуацій.

В криміналістичній літературі поширена позиція визнання версії, як провідного евристичного методу вирішення проблемних ситуацій. Необхідність формування версій про організований характер корисливого нападу зумовлена складністю завдань, що виникають перед слідчим у разі її підтвердження. Якщо є підстави вважати, що напад здійснила організована група, слідчий має висувати версії стосовно кількості нападників, а якщо є така можливість - якою відомою групою вчинений корисливий напад.

Про факт вчинення нападу з корисливих мотивів організованою групою можуть свідчити: виявлення слідів ретельної підготовки злочину; детальна поінформованість про об'єкт посягання; високий рівень технічної оснащеності учасників корисливого нападу; наявність атрибутів прикриття (форми міліції, документів і т.п.); тривалий пригнічений стан потерпілих і свідків, їхня відмова від співробітництва з правоохоронними органами; зухвала поведінка підозрюваних під час спілкування з співробітниками правоохоронних органів; залучення до захисту інтересів обвинувачених при розслідуванні злочинів дорогих адвокатів; активна протидія розслідуванню.

При наявності ознак, що вказують на організований характер дій учасників нападу, більш доцільною є побудова версії від загального до окремого, від організованої групи до конкретного злочинця. Такий підхід дозволяє слідчому ефективніше вирішувати стратегічні завдання розслідування. Протилежний напрямок побудови версій (ексцентрична схема) — від окремої особи до злочинного формування в цілому - менш ефективний, оскільки, по-перше, пов'язаний з втратою часу і не забезпечує своєчасну постановку завдань стратегічного рівня. По-друге, явно недостатньо використовуються евристичні можливості типових версій. По-третє, при такій постановці завдань слідчий швидше за все обмежиться саме тактичним рівнем, проігнорувавши наявні в справі ознаки організованої злочинної діяльності і закінчить розслідування із залученням до кримінальної відповідальності, в кращому разі, рядових виконавців, не ставлячи і не вирішуючи стратегічної задачі притягнення до кримінальної відповідальності лідерів формування.

Загальними рекомендаціями побудови і перевірки версій у справах про напади з метою заволодіння чужим майном, вчинені організованими групами, на наш погляд, є наступні:

висунення спільних слідчо-оперативних версій ефективніше, ніж роздільних;
 обов'язково використання типових версій, заснованих на знанні типових криміналістичних характеристик злочину, особливо на ранніх етапах розслідування в умовах дефіциту інформації. В першу чергу, це стосується ситуації ретроспективного варіанту діяльності, коли розрізнені дані не дозволяють зробити високо імовірнісний висновок про прояв в даному випадку організованої корисливо-насильницької діяльності;

значний ефект може принести формування і перевірка у разі потреби комплексних версій, коли паралельно (одночасно) розв'язується декілька завдань розслідування;

для припинення корисливо-насильницької організованої діяльності і прогнозування всього ходу розслідування істотного значення набувають саме прогностичні версії. Їх найважливіша роль в доказуванні вини лідерів кримінальних формувань і в припиненні підготовлюваних злочинів не викликає сумнівів і стає вирішальним чинником розслідування;

чим менший розрив в часі між висуненням загальних та окремих версій, тим більш інтенсивно і оптимально відбувається їх перевірка, тим більш ефективний в цілому процес розслідування і припинення організованої злочинної діяльності;

обов'язкове висунення типових версій за всіма обставинами, що підлягають встановленню за справами досліджуваної категорії, оскільки в умовах інформаційної недостатності (невизначеності) саме вони дозволяють одержати при їх перевірці додаткові відомості, що створюють достатню фактичну базу для побудови специфічних версій.

Розділ 3. «Особливості подальшого етапу розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами» складається з двох підрозділів і присвячений особливостям організації процесу розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном на подальшому етапі.

У підрозділі 3.1 «Типові слідчі ситуації та завдання подальшого етапу розслідування» визначається, що подальший етап займає центральне місце в розслідуванні. Саме на подальший етап припадає значна частина слідчої роботи по збиранню, оцінці і використанню доказів для повною і всебічного розкриття злочину. Навіть якщо на початковому етапі розслідування вдається встановити особи нападників, доводиться докласти чимало зусиль для підтвердження їх винності в злочині, що розслідується. Якщо підозрювану особу не виявлено, то саме на подальший етап розслідування покладається основна частина роботи слідчого по встановленню злочинця і його викриттю, встановленню багатьох обставин його діяльності по підготовці, вчиненню нападу і ухиленню від відповідальності.

Характерними рисами подальшого етапу розслідування нападів з метою заволодіння, вчинених організованими групами, майном є:

1) збільшення обсягу доказової та орієнтуючої інформації, яка потребує творчого оброблення;

2) підвищення якості криміналістично-значущої інформації, що дозволяє слідчому звузити напрями пошукової діяльності, висувати більш обґрунтовані версії, в основі яких лежить логічний аналіз накопиченої доказової інформації;

3) виявлення і розслідування нових епізодів злочинної діяльності організованої групи, встановлення та затримання нових, раніше не відомих учасників організованої групи;

4) розробка розгорнутого плану розслідування, який передбачає перевірку всіх версій, вирішення всіх поставлених задач і визначення системи засобів їх рішення по всіх злочинних епізодах і учасниках;

5) необхідність вжиття заходів з подолання протидії розслідуванню, яке активізується разом із зростанням активності слідчої та оперативно-пошукової діяльності правоохоронних органів;

6) рішення цілого ряду криміналістичних завдань шляхом проведення тактичних операцій; прийняття значної кількості тактичних рішень у зв'язку з подальшим розвитком проблемних слідчих ситуацій, чи виникненням нових;

7) проведення різноманітних слідчих дій, що вимагають значних організаційних зусиль, а іноді — одночасного проведення: допитів, очних ставок, обшуків, судових експертиз, пред'явлень для впізнання, відтворення обстановки і обставин події;

Враховуючи специфіку досліджуваної категорії кримінальних справ можна зазначити, що навіть за умов вдалого проведення початкового етапу розслідування, на подальшому етапі слідчий має виконати чималий обсяг роботи. Він має проаналізувати результати своєї роботи на початковому етапі, оцінити слідчу ситуацію, що склалася, визначити завдання подальшого етапу розслідування, підібрати типову програму, внести до неї корективи відповідно до особливостей розслідування, включивши тактичні завдання, окремі версії, комплекс слідчих та оперативно-розшукових дій з їх перевірки та вирішення.

Зміст рекомендованих програм подальшого етапу розслідування корисливо-насильницького злочину обумовлюється слідчими ситуаціями, що формуються після проведення початкових слідчих дій. У свою чергу, такі ситуації багато в чому визначаються ступенем вирішеності криміналістичних завдань початкового етапу розслідування. Без сумніву важливими є і встановлення ознак предмету посягання та його теперішнього місцезнаходження, і вивчення особи потерпілого, і встановлення мотивів та всіх обставин вчиненого нападу. Але, слід погодитись, що головним чинником, який детермінує слідчу ситуацію на подальшому етапі розслідування, є фактичний ступінь встановлення даних про особу нападника та всіх членів організованої групи.

За названим критерієм автор виділяє п'ять типових ситуацій: підозрювана організована група встановлена і затримана; частина підозрюваних осіб встановлена і затримана, інша частина не встановлена; підозрювана організована група встановлена, але не затримана, оскільки переховується від слідства; є певні дані про злочинців, але конкретний підозрюваний не встановлений; затримано окремих учасників організованої групи але відомості про подію злочину відсутні.

Рішення багатьох завдань спрощується при затриманні підозрюваних на місці злочину, тобто на місці вчинення нападу, в результаті переслідування «по гарячих слідах». У інших же випадках перед слідчим, здебільшого, постають багатоеlementні проблемні слідчі ситуації тактичного та стратегічного рівнів, розв'язання яких потребує застосування цілого ряду аналітичних методів і комплексів (систем) слідчих і оперативно-розшукових дій.

У *підрозділі 3.2. «Засоби вирішення завдань подальшого етапу розслідування нападів, вчинених організованими групами»* розглянуто завдання, вирішення яких необхідне для розв'язання проблемних слідчих ситуацій подальшого етапу розслідування, та засоби їх вирішення.

Ситуації, коли встановлено та затримано особу одного нападника чи усіх нападників, є найбільш сприятливими, але не призводять до автоматичного вирішення завдань стратегічного рівня. Хоча за таких обставин діяльність слідчого і спрямована здебільшого на фіксацію та процесуальне оформлення вже отриманої інформації, пошукова діяльність, спрямована на виявлення ще невідомих епізодів злочинної діяльності та можливих співучасників організованої групи (інформатори, підбурювачі, скупники краденого майна тощо), не має припинитись остаточно. Крім того, підлягають встановленню рольовий розподіл між учасниками затриманої організованої групи та їх взаємовідносини. Тож навіть за таких сприятливих обставин перед слідчим може виникати чималий перелік завдань, що сприяють формуванню проблемної слідчої ситуації та потребують творчого підходу для їх розв'язання.

За названою ситуацією отримана інформація перевіряється та підкріплюється шляхом проведення огляду місця події; допитів потерпілих, свідків; проведенням обшуків, очних ставок, відтворення обстановки та обставин події; пред'явлення для впізнання особи або предметів, призначенням експертиз тощо. Аналіз практики показує, що найбільш інформативними слідчими діями у таких ситуаціях були допити та проведення обшуків за місцем проживання (роботи) затриманих учасників організованої групи.

В роботі розглянуто особливості проведення окремих слідчих дій при розслідуванні корисливих нападів, що вчинено організованою групою; завдання, які підлягають вирішенню в ході їх проведення, та можливі тактичні прийоми, які підвищили б ефективність проведення слідчих дій. При цьому на подальшому етапі розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами, особливого значення набуває оперативне супроводження, відсутність якого, за словами практичних працівників, унеможливує якісне вирішення завдань стратегічного рівня.

Найбільші ускладнення на подальшому етапі розслідування корисливих нападів, вчинених організованою групою, виникають у разі, коли певні фактичні дані про злочинців в результаті проведення первинних слідчих і оперативно-розшукових дій одержані, але їх недостатньо, щоб встановити конкретних підозрюваних.

У такій слідчій ситуації перед слідчим постає низка творчих завдань, метою яких є аналіз значного масиву наявної доказової та орієнтуючої інформації, максимальне використання джерел інформації, що вже знаходяться у розпорядженні слідчого, та визначення подальшого напрямку розслідування. До методів встановлення особи злочинця на подальшому етапі можна віднести: аналіз особи потерпілого; аналіз об'єкту вчинення нападу; аналіз матеріальних об'єктів, що мають відношення до події злочину; аналіз початкового етапу розслідування корисливого нападу, вчиненого організованою групою, і наявної доказової бази; комплексний метод.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** автором сформульовані найсуттєвіші положення і пропозиції, одержані внаслідок дисертаційної роботи, що спрямовані на вдосконалення методики розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованою групою. Головними теоретичними і прикладними результатами роботи є такі висновки:

1. Напади з метою заволодіння чужим майном, вчинені організованою групою, характеризуються низкою особливостей, які мають криміналістичне значення, що виділяють їх з числа інших однорідних злочинів. Ці особливості полягають в специфіці способів і обстановки вчинення суспільно небезпечних посягань, типологічних якостей особи злочинців і потерпілих, інших елементів криміналістичної характеристики, а також їх взаємозв'язків.

2. Криміналістичний аналіз досліджуваних злочинів є інформаційною базою для розробки методичних рекомендацій по їх розслідуванню і спрямований на оцінку відомостей про спосіб вчинення нападу, об'єкт злочинного посягання, обстановку вчинення злочину, особу потерпілого, особи нападників тощо. Особливого значення набуває аналіз даних про організовану злочинну групу, які мають містити інформацію про: процес створення групи, її організатора, учасників та способів їх залучення; систему підпорядкованості, ієрархію, структуру, способи зв'язку, конспірації тощо. В літературі ці питання розглядаються, зазвичай, поверхово, але акцентування діяльності слідчого на необхідності вивчення вказаних елементів та ефективного їх використання в ході розслідування надає значні тактичні можливості.

3. В криміналістиці під нападом з корисливих мотивів слід розуміти протиправне, раптове, застосування насильства до потерпілого, яке позбавляє його можливості і рішучості протидіяти злочинцю, з метою заволодіння майном або надбання іншої матеріальної вигоди. До нападів корисливої спрямованості в криміналістиці слід віднести наступні основні склади злочинів, грабежі із застосуванням насильства (ч. 2 ст. 186 КК), розбійні напади (ст. 187 КК) і бандитизм, що здійснюється з корисливих мотивів (ст. 257 КК). Схожа слідова картина, подібність в механізмі вчинення злочину, в цілях і наслідках злочинної діяльності дозволяють розглядати вказані склади в єдиному блоці при розробці загальних методичних рекомендацій з їх розслідування, що особливо важливо на початковому етапі, коли кримінально-правова кваліфікація ускладнена через брак доказової та криміналістично-значущої інформації.

Про факт вчинення корисливого нападу організованою групою можуть свідчити: виявлення слідів ретельної підготовки злочину; детальна поінформованість про об'єкт посягання; високий рівень технічної оснащеності учасників корисливого нападу; наявність атрибутів прикриття (форми міліції, документів і т.п.); тривалий пригнічений стан потерпілих і свідків, їхня відмова від співробітництва з правоохоронними органами; зухвала поведінка підозрюваних відносно співробітників правоохоронних органів; залучення до

захисту інтересів обвинувачених при розслідуванні злочинів дорогих адвокатів; активна протидія розслідуванню.

5. Вивчення матеріалів слідчої та судової практики свідчить про те, що у розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних справ найбільш поширеними є проблемні слідчі ситуації. Вивчення літератури з цього питання дозволило сформулювати визначення проблемної слідчої ситуації під якою автор розуміє «систему умов, які впливають на формування обстановки розслідування і породжують, в результаті їх оцінки особою, що розслідує злочин, складні пізнавальні завдання, обумовлені інформаційною невизначеністю відносно характеру події злочину, його основних елементів або особи, що його вчинила, у зв'язку з чим неможливо однозначно визначити спосіб дій, які б забезпечили з високим ступенем вірогідності розкриття злочину».

6. Розглянувши підходи різних авторів щодо типізації слідчих ситуацій, властивих процесу розслідування злочинів, вчинених організованими групами, за результатами критичного аналізу найбільш вдалою визнано позицію щодо визначення типових слідчих ситуацій на основі комбінації чотирьох основних інформаційно і методично значущих елементів: 1) подія (механізм і обстановка) злочину; 2) особа злочинця; 3) особа потерпілого; 4) майно, що викрадається. Ця позиція була використана в ході розгляду системи типових проблемних слідчих ситуацій для визначення особливостей тактичних завдань, що виникають під час розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованою групою, та засобів їх вирішення.

7. Залежно від характеру ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування корисливо-насильницької діяльності, можуть змінюватись пріоритети у вирішенні першочергових завдань або можуть виникати інші проміжні завдання. Але слідчий вже на початковому етапі має враховувати необхідність формування та вирішення завдань, спрямованих на досягнення тактичної (розкриття конкретного злочину, встановлення осіб що вчинили напад, встановлення місцезнаходження викраденого майна тощо) та стратегічної (викриття всієї злочинної організованої групи та припинення її діяльності; встановлення усіх учасників кримінального формування, а не лише тих, що брали безпосередню участь у вчиненні конкретного корисливого нападу; встановлення всіх епізодів злочинної діяльності організованої групи тощо) мети розслідування.

8. Особливу увагу слід приділити питанням взаємодії слідчого із працівниками оперативних підрозділів та можливостям використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в процесі розслідування нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами. Необхідна сумісна оцінка слідчим і оперативним працівником наявної оперативної інформації в межах передбачених законом. Крім того, необхідно чітко визначити на цій стадії способи процесуального закріплення вже одержаної оперативним шляхом інформації, а також засобів отримання і відповідних до них способів закріплення інформації, яка ще може надійти, про організовану групу, що вчинює корисливі напади.

9. На стадії порушення кримінальної справи слідчий, зазвичай, змушений діяти у ситуації ретроспективного характеру, коли злочин вже вчинено і

дії слідчого виступають у вигляді передбаченої законодавцем реакції на злочинну подію, що вже відбулась. Більш результативними можуть бути перспективні ситуації, які виникають у разі надходження інформації про готування до вчинення корисливого нападу, чи інформації про триваючу злочинну діяльність певної організованої групи корисливо-насильницької спрямованості. Можливий також змішаний варіант коли «просто» реагування на вже вчинений злочин поєднується з реалізацією матеріалів оперативної перевірки щодо конкретного кримінального формування і його злочинної діяльності.

10. Головним чинником, який детермінує слідчу ситуацію на подальшому етапі розслідування, є фактичний ступінь встановлення даних про особу нападника та всіх членів організованої групи. За названим критерієм автор виділяє п'ять типових ситуацій: 1) підозрювана організована група встановлена і затримана; 2) частина підозрюваних осіб встановлена і затримана, інша частина не встановлена; 3) підозрювана організована група встановлена, але не затримана, оскільки переховується від слідства; 4) є певні дані про злочинців, але конкретний підозрюваний не встановлений. 5) затримано окремих учасників організованої групи але відомості про подію злочину відсутні.

11. На підставі аналізу ситуацій, коли затримано окремих членів організованої групи чи є певні відомості про них, розроблено систему рекомендацій з проведення допитів та обшуків. Зокрема розглянуто порядок підготовки до слідчої дії, виявлення можливих спроб протидіяти слідству та їх нейтралізація, перелік завдань, що підлягають вирішенню в ході проведення слідчої дії, та використання допустимих тактичних прийомів. Висвітлено питання пов'язані із розшуком і затриманням особи, що переховується від слідства.

12. Найбільші ускладнення на подальшому етапі розслідування корисливих нападів, вчинених організованою групою, виникають у разі, коли певні фактичні дані про злочинців в результаті проведення первинних слідчих і оперативно-розшукових дій одержані, але їх недостатньо, щоб встановити конкретних підозрюваних. У такій слідчій ситуації можна рекомендувати наступні методи, спрямовані на встановлення особи нападників і розкриття злочину, що розслідується: аналіз особи потерпілого; аналіз об'єкту вчинення нападу; аналіз матеріальних об'єктів, що мають відношення до події злочину; аналіз початкового етапу розслідування корисливого нападу, вчиненого організованою групою, і наявної доказової бази; комплексний метод.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Солодовников А.Г. Проблемні слідчі ситуації, що виникають під час розслідування розбоїв, учинених організованими групами //Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України: Збірник /Гол. ред. В.Л. Ортинський. - Львів: Львівський юридичний інститут МВС України. - Вип. 3.- 2004. - С. 86-91.

2. Солодовников А.Г. Характеристика видов проблемных следственных ситуаций возникающих при расследовании разбоев, совершённых

організованими групами //Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС України. Спеціальний випуск, частина 2. - Луганськ: РВВ ЛІВС, 2005. - С. 173-178.

3. Солодовніков А.Г. Можливості використання версій у ході розв'язання проблемних слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування корисливих нападів, вчинених організованою групою //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск №2, частина 3. - Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. -С. 105-110.

4. Солодовніков А.Г. Вирішення проблемних ситуацій розслідування нападів, що вчинюються організованою групою //Актуальні проблеми держави і права : Збірник наукових праць. Вип. 32 /Редкол.: С.В Ківалов (голова ред.) та ін.; Відп. за вип. Ю.М. Оборотов. - Одеса: Юридична література, 2007. -С. 108-113.

5. Солодовніков А.Г. Засоби встановлення особи злочинця на подальшому етапі розслідування корисливих нападів, вчинених організованими групами //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, Спеціальний випуск № 1, частина 2. - Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2008. - С. 28-32.

6. Солодовніков А.Г. О совершенствовании криминалистической характеристики корыстно-насильственных преступлений //Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів і слухачів. Донецьк, 30 квітня 2004 року. - Донецьк: ДЮІ МВС при ДонНУ, 2004. - С. 42-47.

7. Солодовніков А.Г. Криміналістичний аналіз нападів, що вчинюються організованою групою з метою заволодіння майном //Сучасні проблеми юридичної науки та практики: Тези доповідей та наукових повідомлень всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів /За заг. ред. проф. М.І. Панова. - Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. - С. 201-203

АНОТАЦІЯ

Солодовніков А.Г. Особливості розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. - Одеська національна юридична академія, Одеса, 2008.

Дисертацію присвячено теоретичним та практичним питанням розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами,

У рукописі проведено криміналістичний аналіз нападів корисливої спрямованості, вчинених організованими групами, сформульовано поняття проблемних слідчих ситуацій та розглянуто особливості їх формування в ході розслідування досліджуваної категорії кримінальних справ. В роботі розглядаються: проблемні слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування та засоби їх розв'язання; перспективні форми взаємодії слідчого та оперативних працівників при розслідуванні злочинів; особливості організації та тактики проведення окремих слідчих дій; засоби пошуково-пізнавальної

діяльності слідчого та їх комплекси, необхідні для розв'язання проблемних слідчих ситуацій на початковому та подальшому етапах розслідування.

Ключові слова: проблемна слідча ситуація, напад з метою заволодіння чужим майном, методика розслідування, криміналістичний аналіз, типові слідчі ситуації та версії, проведення окремих слідчих дій, взаємодія слідчого з оперативними підрозділами.

АННОТАЦІЯ

Солодовников Л.Г. Особенности расследования нападений с целью завладения чужим имуществом, совершенных организованными группами. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. - Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2008.

Методики расследования корыстно-насильственных преступлений, совершенных организованными группами, содержат, обычно, один общий недостаток - слабая связь со сложным динамическим процессом раскрытия преступлений в условиях проблемных следственных ситуаций. В этих методиках, как правило, не показывается основанная на глубоком систематизированном знании «технология» деятельности органов досудебного следствия и дознания. Они пригодны для тех случаев, когда материалы уголовных дел содержат сведения, которые указывают на конкретное лицо, которое совершило преступление, и другие важные обстоятельства. Такие методики менее эффективны в случае резкого дефицита криминалистически-значимой информации. Диссертационное исследование является попыткой теоретического обобщения и нового решения этого научного задания относительно нападений с целью завладения чужим имуществом, совершенных организованной группой. Рукопись посвящена теоретическим и практическим вопросам совершенствования методики расследования нападений с целью завладения чужим имуществом, совершенных организованными группами.

В работе проведен криминалистический анализ данного вида преступлений, содержащий сведения о способе совершения нападения, объекте преступного посягательства, обстановке совершения преступления, личности потерпевшего и т.п. Особое внимание уделено анализу сведений об организованной преступной группе, которые содержат информацию о: процессе создания группы, способе привлечения участников, личности организатора, о личностях участников, системе подчиненности, иерархии, структуре, способах связи, конспирации и т.д. На основе анализа литературы по криминалистике и смежных отраслей знаний, сформулировано понятие проблемных следственных ситуаций и рассмотрены особенности их формирования в ходе расследования исследуемой категории уголовных дел.

В зависимости от характера проблемной следственной ситуации, возникшей на первоначальном либо последующем этапе расследования, разработана система поисково-познавательных мероприятий, направленных на их рациональное

разрешение. Особенное внимание уделено вопросам взаимодействия следователя и оперативных работников на первоначальном этапе расследования нападений корыстной направленности, совершённых организованными группами. Разработаны особенности тактики проведения отдельных следственных действий: допроса потерпевшего, свидетелей, допроса подозреваемых, обыска. Определены методы установления личности преступника на последующем этапе в условиях резкого дефицита информации, к которым автор относит: анализ личности потерпевшего; анализ объекта совершения нападения; анализ материальных объектов, которые имеют отношение к событию преступления; анализ начального этапа расследования корыстного нападения, совершенного организованной группой, и имеющейся доказательственной базы; комплексный метод.

Разработанные диссертантом отдельные положения методики расследования нападений корыстной направленности, совершённых организованными группами, нашли свое применение в практической деятельности следственных подразделений МВД Украины.

Ключевые слова: проблемная следственная ситуация, нападение с целью завладения чужим имуществом, методика расследования, криминалистический анализ, типичные следственные ситуации и версии, проведение отдельных следственных действий, взаимодействие следователя с оперативными подразделениями.

SUMMARY

Solodovnikov A.G. Features of investigation of attacks with the purpose of take over the stranger property committed by organized groups. - Manuscript.

The thesis stand for s degree of candidate in Law speciality 12.00.09 - criminal process and criminalistics; forensic expertise - Odessa National Academy of Law, Odessa, 2008.

Dissertation is devoted the theoretical and practical questions of investigation of attacks with the purpose of take over the stranger property, committed by organized groups.

The criminalistics analysis of attacks of mercenary orientation, perfect the organized groups is conducted in a manuscript, the concept of problem consequence situations and feature of their forming is formulated during investigation of the probed category of criminal cases. It is explored in a manuscript: problem consequence situations of the initial and subsequent stages of investigation and facilities of their decision; perspective forms of co-operation of investigator with operative subsections are at investigation of crimes; features of organization and tactic of leadthrough of separate consequence actions; facilities of searching-cognitive activity of investigator and their complexes, necessary for the decision of problem consequence situations on the initial and subsequent stages of investigation.

Keywords: a problem investigation situation, attack with the purpose of take over the stranger property, method of investigation, criminalistics analysis, typical consequence situations and versions, conducting of separate consequence actions, cooperation of investigator with operative subsections.